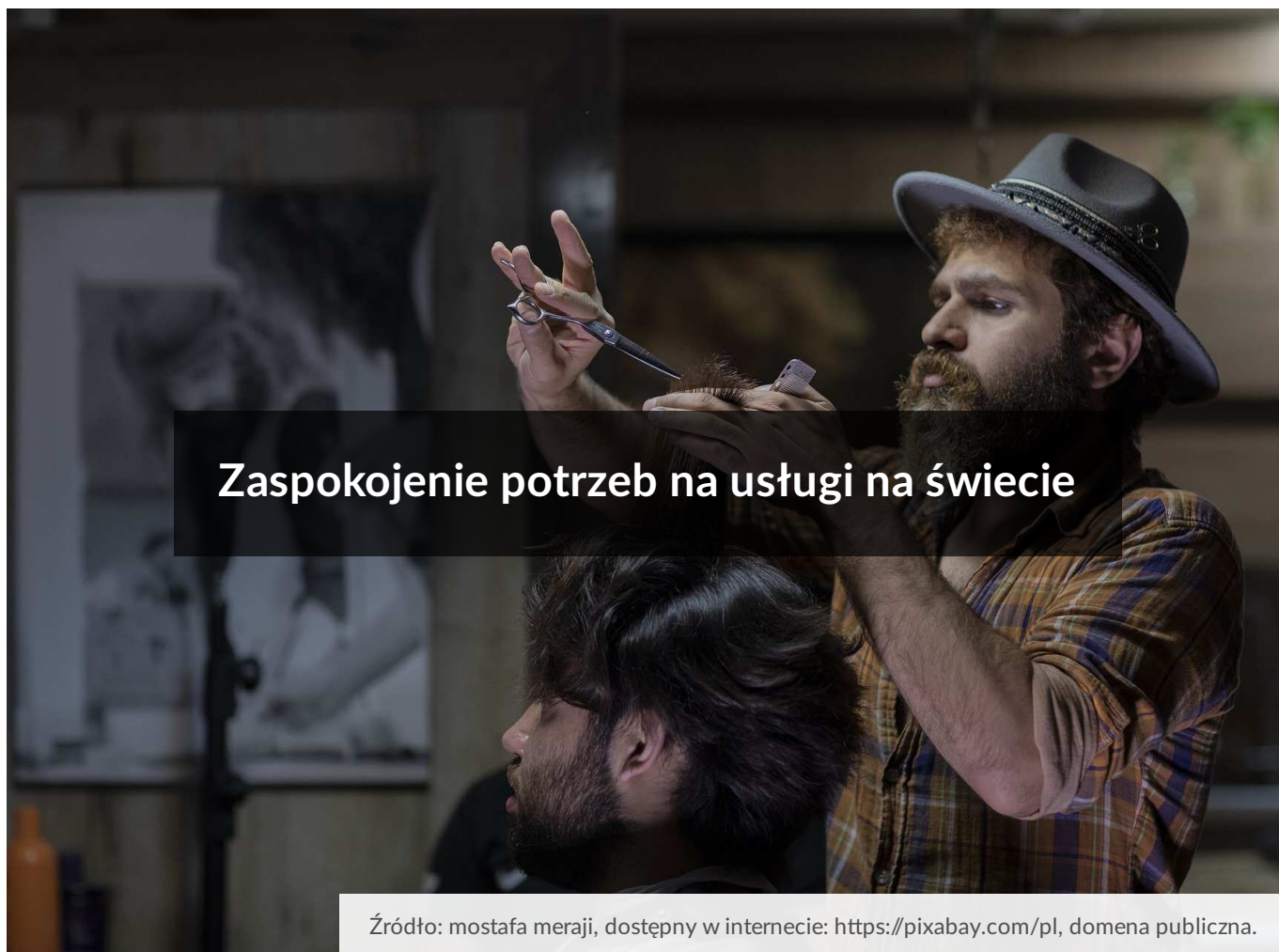

Zaspokojenie potrzeb na usługi na świecie

- Wprowadzenie
- Przeczytaj
- Grafika interaktywna
- Sprawdź się
- Dla nauczyciela

Zaspokojenie potrzeb na usługi na świecie

Źródło: mostafa meraji, dostępny w internecie: <https://pixabay.com/pl>, domena publiczna.

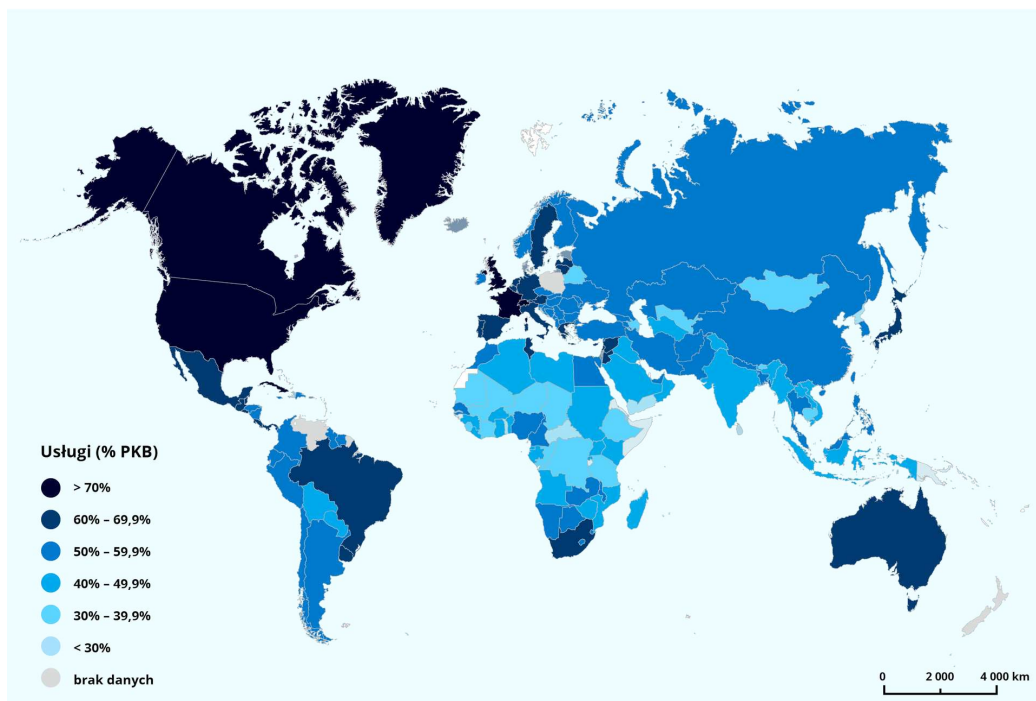
Wraz z rozwojem gospodarczym państw rośnie nie tylko znaczenie usług, ale też zwiększa się ich zakres. Usługi są istotnym czynnikiem wzrostu gospodarczego, ponieważ pobudzają rozwój innych działów gospodarki narodowej: rolnictwa, leśnictwa, myślistwa, rybołówstwa, przemysłu i budownictwa.

Twoje cele

- Scharakteryzujesz strukturę sektora usług w krajach rozwijających się i wysoko rozwiniętych.
- Omówisz podstawowe wskaźniki opisujące zapotrzebowanie na usługi w krajach o zróżnicowanym poziomie rozwoju gospodarczego.
- Określisz prawidłowości między poziomem rozwoju gospodarczego a zaspokojeniem potrzeb na różne rodzaje usług.
- Scharakteryzujesz regionalne zróżnicowanie zaspokojenia potrzeb na usługi na świecie.

Przeczytaj

Usługi są działem gospodarki narodowej związanym z podejmowaniem czynności o charakterze nieprodukcyjnym, czyli nietworzącym nowych dóbr materialnych. Służą one zaspokajaniu materialnych i niematerialnych potrzeb ludzi lub określonych organizacji. Jest to sektor dominujący w państwach wysoko rozwiniętych uczestniczący w tworzeniu produktu krajowego brutto (PKB) na poziomie 60-70% i więcej, choć znaczny udział (50% i więcej) ma także w niektórych krajach rozwijających się, np. w krajach tzw. monokultury turystycznej. Należą do nich np. Makau (93% PKB), Malediwy (81%), Seszele (84%) i in. Więcej informacji na ten temat uzyskasz w materiale *Znaczenie i rola usług materialnych i niematerialnych*.

Udział usług w PKB na świecie w 2019 roku (w %)

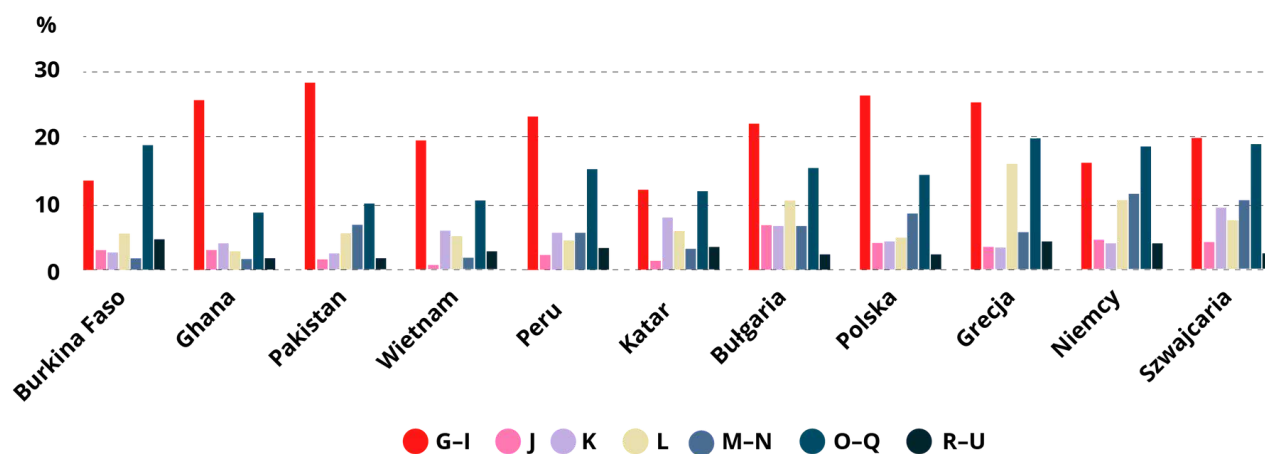
Źródło: na podstawie danych: <https://data.worldbank.org> i World Factbook CIA <https://www.cia.gov/the-world-factbook/>.

W Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) usługi zajmują sekcje G-U (por. materiał *Zróźnicowanie sektora usług*):

- Sekcja G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
- Sekcja H – Transport i gospodarka magazynowa
- Sekcja I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
- Sekcja J – Informacja i komunikacja
- Sekcja K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa
- Sekcja L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości

- Sekcja M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
- Sekcja N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
- Sekcja O – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
- Sekcja P – Edukacja
- Sekcja Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna
- Sekcja R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
- Sekcja S – Pozostała działalność usługowa
- Sekcja T – Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby
- Sekcja U – Organizacje i zespoły eksterytorialne

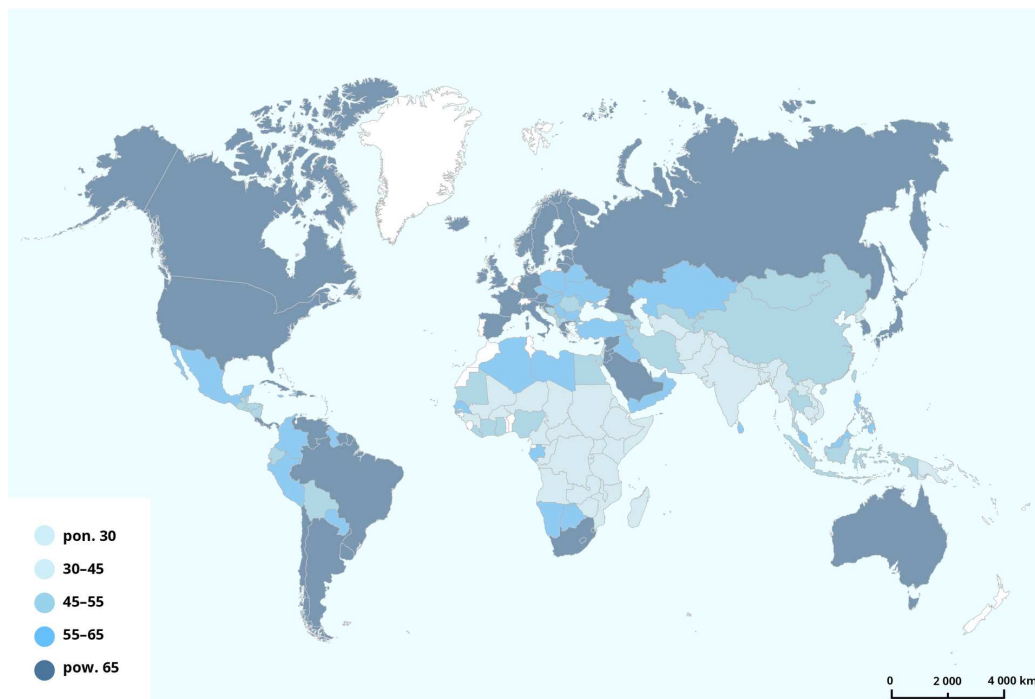
Największy odsetek w strukturze światowego PKB zajmują sekcje G (handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych), H (transport i gospodarka magazynowa) oraz I (działalność związana z zakwaterowaniem i gastronomią), z wyraźną przewagą sekcji G.

Struktura udziału usług w PKB w wybranych krajach świata w 2019 roku wg sekcji PKD

Źródło: oprac. na podstawie danych ONZ, dostępny w internecie: <http://data.un.org/>.

Obecnie w sektorze usług pracuje 49% ogółu zatrudnionych na świecie. W krajach rozwijających się udział ten wynosi 26%, w średnio rozwiniętych – 46%, a w wysoko rozwiniętych – 75%. Od roku 1991 liczba osób zatrudnionych w tym sektorze wzrosła na świecie o ponad 40%, przy czym największy przyrost zatrudnienia nastąpił w krajach o średnim poziomie rozwoju (o 63%), a najmniejszy w krajach wysoko rozwiniętych (o 18%). Struktura zatrudnienia w usługach w różnych państwach świata jest więc zróżnicowana i zależy od stopnia rozwoju gospodarczego. Generalnie im jest on wyższy, tym większy jest odsetek zatrudnionych w usługach, choć od tej zasady są wyjątki. Przykładem mogą być wspomniane wyżej kraje monokultury turystycznej, w których zatrudnienie w sektorze usług sięga niekiedy 80% (por. materiał *Udział usług w strukturze zatrudnienia*).

Zatrudnienie w usługach w 2019 roku (w % ogółu zatrudnionych)

Źródło: na podstawie danych <https://data.worldbank.org/indicator/SL.SRV.EMPL.ZS?view=map>.

Największym odsetkiem osób zatrudnionych w usługach w ogólnej liczbie zatrudnionych charakteryzuje się Ameryka Północna (79%), Europa (67%) oraz Ameryka Południowa (65%). Mniejszym niż średnia światowa zatrudnieniem w sektorze usług charakteryzują się trzy regiony: Azja Południowa (33%), Afryka Subsaharyjska (34%) oraz Azja Wschodnia, Południowo-Wschodnia z Australią i Oceanią (47%).

Zaspokojenie potrzeb na usługi

Usługi są ważnym czynnikiem wzrostu gospodarczego, ponieważ pobudzają rozwój innych działów gospodarki narodowej, dlatego ich znaczenie, zakres i zapotrzebowanie na nie zmienia się wraz z poziomem rozwoju gospodarczego państw. Poziom jakości usług oraz ich dostępność decydują także o jakości życia oraz służą do oceny jego poziomu.

Według Polskiej Klasyfikacji Wyrobów i Usług usługi dzielą się na:

- **usługi produkcyjne** – wykorzystywane w procesie produkcji, ale nietworzące bezpośrednio nowych dóbr, zwykle świadczone jednostkę usługową na rzecz jednostki produkcyjnej;
- **usługi konsumpcyjne** – związane bezpośrednio lub pośrednio z zaspokojeniem potrzeb ludności;
- **usługi ogólnospołeczne** – zaspokajające potrzeby porządkowo-organizacyjne gospodarki narodowej i społeczeństwa.

Wymienione usługi można dodatkowo podzielić na:

- **usługi podstawowe** (niższego rzędu, tradycyjne) – zaspokajające elementarne, najbardziej niezbędne potrzeby człowieka, np. handel, transport i magazynowanie, administracja, podstawowa edukacja i ochrona zdrowia, podstawowe usługi publiczne; ich udział w tworzeniu PKB systematycznie zmniejsza się;
- **usługi wyspecjalizowane** (wyższego rzędu, nowoczesne) – często o dużym nasyceniu wiedzą, zaspokajające potrzeby niemające charakteru niezbędnego dla życia, np. pośrednictwo finansowe, informatyka, usługi dla biznesu, komunikacja, usługi wyższej edukacji i nauki, kultury, rozrywki, finansów i usługi związane z informacją; ich udział w tworzeniu PKB intensywnie rośnie.

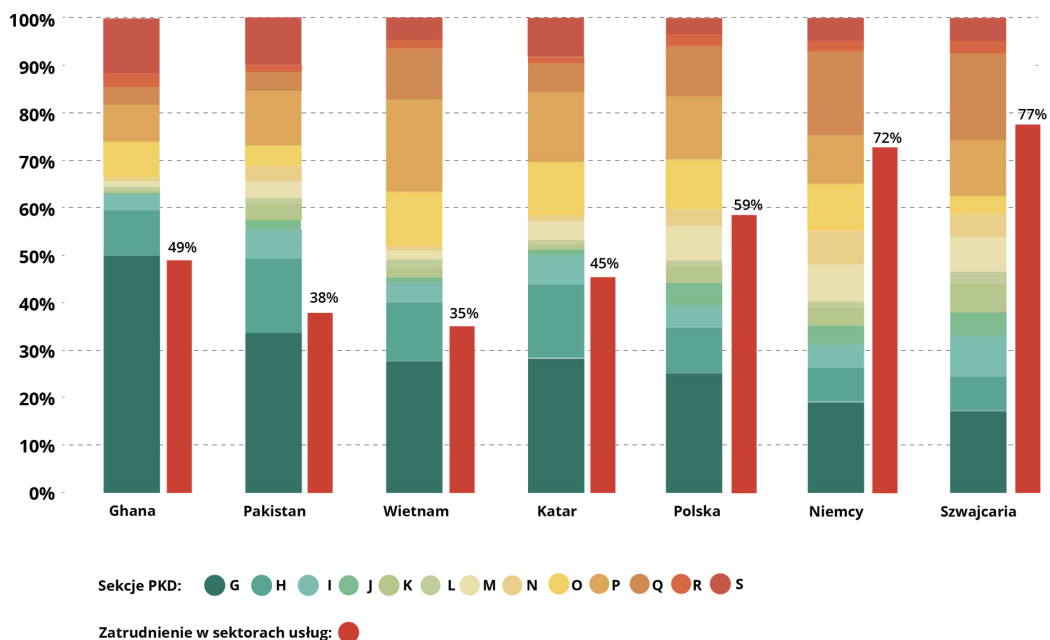
W krajach rozwijających się istnieje największe zapotrzebowanie na usługi podstawowe o zasięgu lokalnym, istotne z punktu widzenia funkcjonowania społeczeństw. Należą do nich m.in.: handel detaliczny, szkolnictwo (z reguły najniższego szczebla, które jednak nie wyklucza osiągnięcia kwalifikacji zawodowych), podstawowa opieka zdrowotna, drobne usługi remontowo-naprawcze. Są to z reguły usługi o niskim poziomie technologicznym, w których niewielkie znaczenie ma informatyzacja, świadczone często w systemie pracy dorywczej. Są one obecne m.in. w najbiedniejszych krajach Azji Południowo-Wschodniej i Południowej (np. Bangladesz, Afganistan) oraz większość krajów Afryki (poza RPA i większością państw Afryki Północnej). W sektorze usług pracuje tam mniej niż 20% ogółu zatrudnionych, z reguły o niskich kwalifikacjach zawodowych. Największe zatrudnienie występuje w branży handlu i napraw samochodowych, jednak wraz ze wzrostem zatrudnienia w usługach zmniejsza się rola tego sektora.

W krajach średnio rozwiniętych wraz z rosnącym poziomem uprzemysłowienia następuje wzrost zapotrzebowania na usługi produkcyjne, w tym usługi dla producentów i biznesu, które wspierają produkcję przemysłową oraz usługi transportowe, bankowe, marketingowe i związane z obsługą przedsiębiorstw. Na znaczeniu zyskują również usługi ogólnospołeczne: służba zdrowia, wojsko, policja, administracja i edukacja (zwłaszcza szkolnictwo zawodowe). Stan ten występuje m.in. w większości krajów Ameryki Południowej (np. Brazylia, Paragwaj, Peru i Gujana), w niektórych krajach azjatyckich (np. Indie, Kazachstan) oraz w państwach arabskich (np. Iran, Irak). Zatrudnienie w sektorze usług przekracza z reguły 50% i tym samym jest większe niż w pozostałych sektorach gospodarki.

W krajach wysoko rozwiniętych wzrost zamożności społeczeństw i związany z nim styl życia sprawia, że następuje intensywny wzrost znaczenia usług kosztem pozostałych działów gospodarki (przemysłu i rolnictwa; następuje także niemal całkowity zanik tradycyjnych zawodów). Prężnie rozwijają się usługi wyspecjalizowane, wzrasta zapotrzebowanie na usługi turystyczne, kulturalne, gastronomiczne oraz handlu hurtowego i detalicznego oferującego szeroką gamę towarów. Dużą wagę przywiązuje się do rozwoju szkolnictwa wyższego i placówek naukowo-badawczych współpracujących np. z zakładami przemysłu zaawansowanych technologii, czyli **High-Tech**. Wzrost roli usług dla firm i biznesu z branży bankowości, finansów, marketingu, reklamy czy usług

teleinformatycznych spowodował wydzielenie się czwartego sektora gospodarki. Sektor ten nazywany bywa czasem informacyjnym, gdyż w dużym stopniu związany jest ze zdobywaniem, przetwarzaniem i dostarczaniem informacji. Na tym etapie znajduje się większość krajów Europy (Niemcy, Francja, Włochy i Wielka Brytania), Stany Zjednoczone i Kanada, Japonia, Korea Południowa i Australia, niektóre kraje Ameryki Południowej (Argentyna i Urugwaj) i Azji (Chiny, Indonezja, Tajlandia, Malezja). Zatrudnienie w sektorze usług przekracza w tych krajach 70%.

Warto zauważyć, że wiele krajów (zwłaszcza wysoko rozwiniętych) specjalizuje się w świadczeniu i zaspokajaniu określonych usług, np. Luksemburg – usługi finansowe, kraje skandynawskie – opieka zdrowotna i pomoc społeczna, kraje nad Morzem Śródziemnym i kraje wyspiarskie na Karaibach – usługi turystyczne związane z zakwaterowaniem i gastronomią, a także usługi związane z rozrywką.

Struktura zatrudnienia w sektorze usług w wybranych krajach świata w 2019 roku wg sekcji PKD

Źródło: oprac. na podstawie <http://data.un.org>, <https://data.worldbank.org/>.

Słownik

High-Tech

[ang. High Technology] określenie poziomu technologicznego produktu (np. urządzenia), procesu (np. metody wytwarzania), systemu badawczego, systemu komunikacyjnego i in., pozwalającego na zaliczenie ich do szczytowych w danej chwili osiągnięć techniki (encyklopedia.pwn.pl)

Grafika interaktywna

Zapoznaj się z grafiką interaktywną, przeanalizuj podane informacje i wypełnij polecenia.

Polecenie 1

Na zaspokojenie których potrzeb na usługi może liczyć społeczeństwo Sierra Leone, Szwecji i Japonii?

Polecenie 2

Sformułuj zależności między rozwojem społeczno-gospodarczym a zapotrzebowaniem społeczeństwa na usługi.

Polecenie 3

Wyjaśnij, od czego zależy poziom zaspokojenia potrzeb na usługi na świecie.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zaznacz czynniki, od których w głównej mierze zależy poziom rozwoju usług w krajach świata.

warunki klimatyczne

poziom rozwoju społeczno-gospodarczego państwa

proces globalizacji

migracje ludności

terroryzm

wykształcenie społeczeństwa

Ćwiczenie 2

Przyporządkuj podane usługi do grup usług podstawowych i wyspecjalizowanych.

Usługi podstawowe

usługi administracji

usługi towarzystw
ubezpieczeniowych

Usługi wyspecjalizowane

rozwój wyższych uczelni

usługi bankowe

przewozy pasażerskie

rozwój instytutów badawczo-
rozwojowych

usługi firm marketingowych

usługi pocztowe

usługi przedsiębiorstw
komunalnych

podstawowa służba zdrowia

oświata powszechna

Ćwiczenie 3

Połącz fazy rozwoju cywilizacyjnego z usługą dominującą w danej fazie.

faza preindustrialna

usługi reklamowe i doradcze

faza industrialna

usługi transportowe

faza postindustrialna

handel

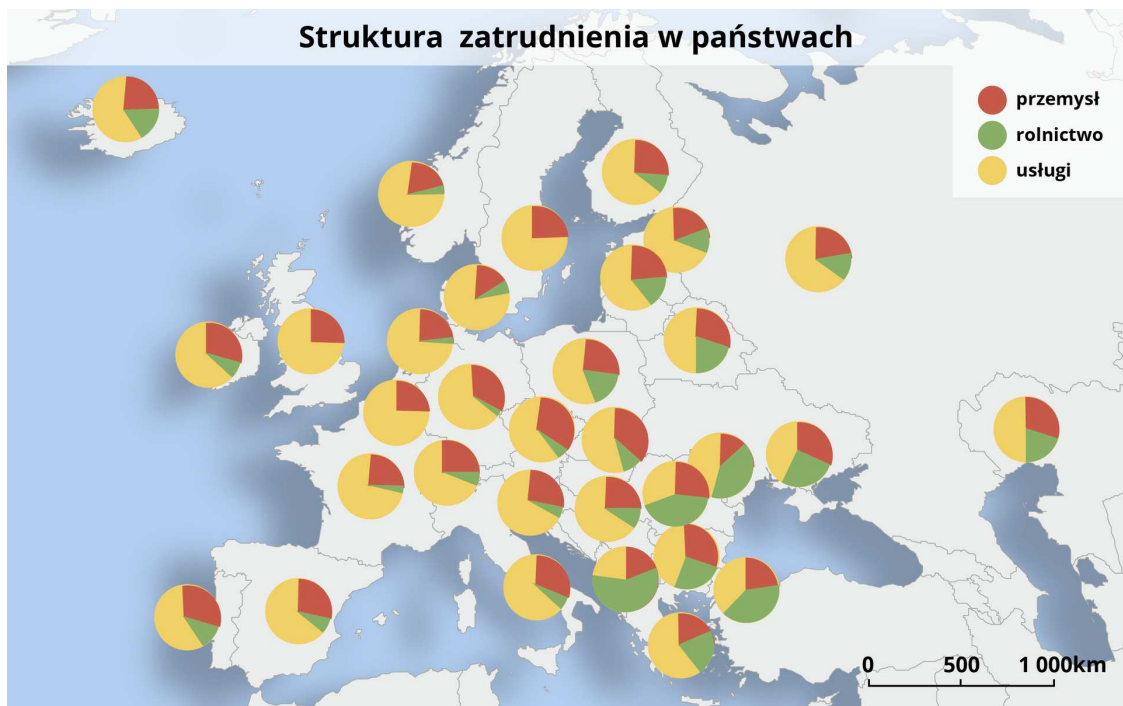
faza informacyjna

usługi finansowe

Ćwiczenie 4

Ułóż podane kraje według rosnącego zatrudnienia ludności w usługach.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polska

Finlandia

Albania

Rumunia

Islandia

Wielka Brytania

Ukraina

Wyjaśnij, dlaczego w krajach UE pracownicy odchodzą z pracy w przemyśle do usług.

☞ Ręce uciekają z produkcji do usług.

Trzech na czterech zatrudnionych w krajach Unii Europejskiej pracuje w usługach. Jeszcze 17 lat temu proporcja ta wynosiła 2 do 3. W Polsce pomiędzy rokiem 2000 a 2017 w usługach przybyło blisko 2,2 mln miejsc pracy.”

Źródło: <https://www.obserwatorfinansowy.pl/bez-kategorii/rotator/oko-na-gospodarke-rece-uciekaja-z-produkcji-do-uslug/>
[dostęp: 20.05.2021].

Porównaj strukturę zatrudnienia w usługach w Polsce, Wielkiej Brytanii, Japonii i w Australii. Następnie oceń poprawność zdań.

Struktura zatrudnienia w usługach w 2020 roku (w %)

Kraj	1	2	3	4	5	6	7	8
Polska	23,3	15,3	4,3	13,1	10,3	11,2	4,2	12,7
Wielka Brytania	15,7	11,4	6,7	12,6	16,5	8,0	5,0	17,0
Japonia	20,0	11,2	7,7	8,7	22,7	6,4	3,5	12,3
Australia	17,5	11,2	9,0	11,1	18,4	8,3	4,5	14,4

1. Handel i naprawy pojazdów
2. Transport i łączność
3. Zakwaterowanie i gastronomia
4. Edukacja
5. Opieka zdrowotna i pomoc społeczna
6. Administracja publiczna i obrona narodowa

7. Finanse i ubezpieczenia

8. Nieruchomości i obsługa firm

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Największe zatrudnienie w usługach w krajach wysoko rozwiniętych występuje w handlu i naprawach pojazdów, a także w opiece zdrowotnej oraz w nieruchomościach i obsłudze firm.	☐	☐
Polska ma procentowo ponad dwukrotnie mniejsze zatrudnienie w opiece zdrowotnej i pomocy socjalnej niż Japonia.	☐	☐
Australia ma największy udział w strukturze zatrudnienia w usługach w handlu i naprawach pojazdów.	☐	☐
W Polsce występuje stosunkowo duży udział zatrudnienia w edukacji.	☐	☐

Ćwiczenie 7

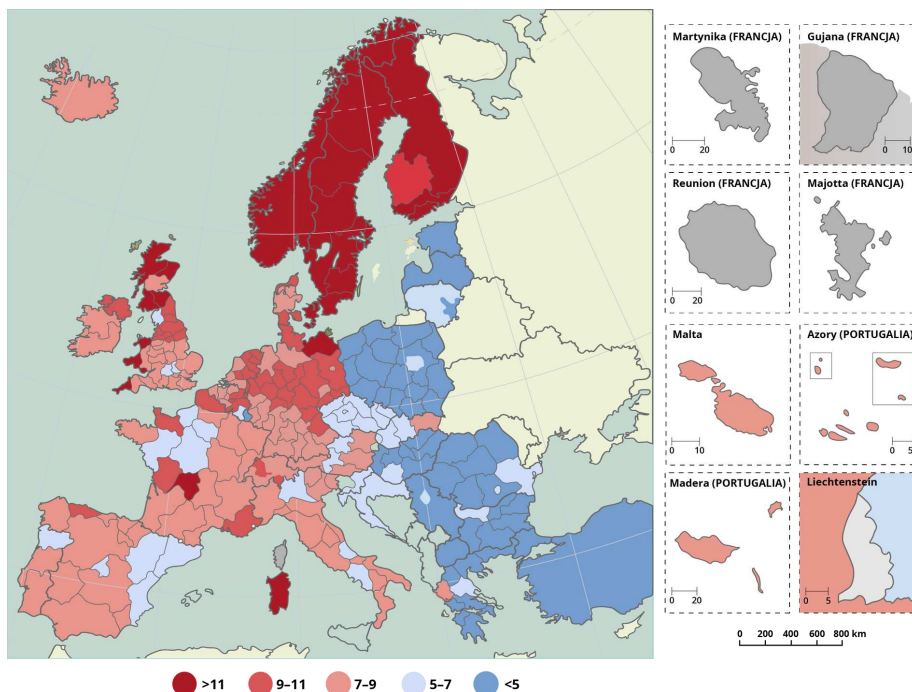

Wyjaśnij, dlaczego współcześnie (zwłaszcza w krajach wysoko rozwiniętych) rośnie znaczenie komunikacji.

Ćwiczenie 8

Uzasadnij, które kraje Europy najlepiej zaspokajają potrzeby swoich mieszkańców w zakresie opieki zdrowotnej. Jak na tle krajów europejskich wygląda w tym zakresie Polska?

Zatrudnieni w służbie zdrowia jako % wszystkich zatrudnionych osób w końcu 2019 r.

Źródło: Administrative boundaries: ©EuroGeographics ©UN-FAO ©Turkstat

Cartography: Eurostat - IMAGE, 04/2020, dostępny w internecie: <https://ec.europa.eu/eurostat>.

Dla nauczyciela

SCENARIUSZ LEKCJI

Imię i nazwisko autorki: Magdalena Fuhrmann

Przedmiot: geografia

Temat zajęć: Zaspokojenie potrzeb na usługi na świecie

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum/technikum, zakres podstawowy, klasa II

Podstawa programowa

XII. Usługi: zróżnicowanie sektora usług, rola usług komunikacyjnych, edukacyjnych, finansowych i turystycznych oraz wymiany towarowej w rozwoju społeczno-gospodarczym, rodzaje transportu, atrakcyjność regionów turystycznych świata.

Uczeń:

2) przedstawia stopień zaspokojenia potrzeb na usługi podstawowe i wyspecjalizowane w państwach o różnym poziomie rozwoju gospodarczego.

Kształowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii,
- kompetencje cyfrowe,
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.

Cele operacyjne

Uczeń:

- charakteryzuje strukturę sektora usług w krajach rozwijających się i wysoko rozwiniętych,
- omawia podstawowe wskaźniki opisujące zapotrzebowanie na usługi w krajach o zróżnicowanym poziomie rozwoju gospodarczego,
- omawia zależności między poziomem rozwoju gospodarczego a zaspokojeniem zapotrzebowania na różne rodzaje usług,
- charakteryzuje regionalne zróżnicowanie zaspokojenia zapotrzebowania na usługi na świecie.

Strategie nauczania: asocjacyjna, problemowa

Metody nauczania: blended learning, IBSE

Formy pracy: praca indywidualna, praca w grupach, praca całego zespołu klasowego

Środki dydaktyczne: e-materiał, komputer, projektor multimedialny, atlasy geograficzne

Materiały pomocnicze

Niemczyk A., *Proces zaspokajania potrzeb w gospodarstwie domowym*, „Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie” 2002, nr 579, s. 21–35.

PRZEBIEG LEKCJI

Faza wprowadzająca

- Nauczyciel prowadzi z uczniami dyskusję na temat usług. Uczniowie próbują sformułować definicję usług.
- Nauczyciel przedstawia cele lekcji.

Faza realizacyjna

- Uczniowie, w ramach klasowej dyskusji i korzystając z części „Przeczytaj” e-materiału, charakteryzują strukturę sektora usług w krajach rozwijających się i wysoko rozwiniętych, określają podstawowe różnice i wskazują prawidłowości. Uczniowie omawiają też wpływ usług na rozwój innych działów gospodarki narodowej. Nauczyciel czuwa nad poprawnością wypowiedzi uczniów.
- W dalszej części dyskusji, korzystając także z map zawartych w części „Przeczytaj” e-materiału, uczniowie wymieniają i omawiają podstawowe wskaźniki opisujące zapotrzebowanie na usługi – np. udział usług w PKB, poziom zatrudnienia w usługach.
- Nauczyciel dzieli uczniów na grupy. W grupach uczniowie zapoznają się z grafiką interaktywną i wykonują polecenia zawarte w tej części materiału – formułują zależności między rozwojem społeczno-gospodarczym a zapotrzebowaniem społeczeństwa na usługi, wyjaśniają, od czego zależy poziom zaspokojenia zapotrzebowania na usługi na świecie, korzystając z atlasów geograficznych, charakteryzują regionalne zróżnicowanie zaspokojenia zapotrzebowania na usługi na świecie.
- Po upływie ustalonego przez nauczyciela czasu uczniowie na forum klasy prezentują rezultaty pracy. Nauczyciel pełni funkcję moderatora dyskusji i w razie potrzeby naprowadza uczniów. Należy zwrócić uwagę na różne rozumienie terminu „zaspokojenie” – obiektywne i subiektywne.

Faza podsumowująca

- Uczniowie wykonują ćwiczenia z sekcji „Sprawdź się”. Wskazani przez nauczyciela uczniowie lub ochotnicy przedstawiają odpowiedzi. Nauczyciel czuwa nad poprawnym

wykonaniem ćwiczeń.

- Przypomnienie celów lekcji.
- Podsumowanie wiedzy zaprezentowanej podczas zajęć.
- Nauczyciel ocenia pracę uczniów podczas lekcji, biorąc pod uwagę ich zaangażowanie i możliwości.

Praca domowa

- Korzystając z dostępnych źródeł informacji, przygotuj pracę pisemną na temat związku poszczególnych usług z zaspokajaniem potrzeb człowieka, uporządkowanych według piramidy potrzeb.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania danego multimedium

Grafika interaktywna może zostać wykorzystana podczas zajęć dotyczących etapów rozwoju usług (zakres podstawowy: IX. 1), zacierania się granic między sektorem przemysłowym i usługowym (zakres rozszerzony: IX. 2), dysproporcji w dostępie do nowoczesnych usług i wpływu postępu cywilizacyjnego na wzrost popytu na usługi komunikacyjne (zakres podstawowy: XII. 2), znaczenia i roli usług materialnych i niematerialnych oraz roli i znaczenia nowoczesnych usług (zakres podstawowy: XII. 3), a także wzrostu zapotrzebowania na usługi na poszczególnych etapach rozwoju społeczno-ekonomicznego państw (zakres podstawowy: IX. 1).